

Skresľovanie údajov hospodárskej evidencie

Misrepresentation of economic evidence

Zuzana STARÍČKOVÁ

Abstrakt

V praxi praktiky kreatívneho účtovníctva považujeme za nečestné, sú prejavom ekonomickej kriminality. V príspevku poukážeme na zámerné, účelové skresľovanie vstupných a výstupných účtovných informácií, a tým o skresľovanie a falšovanie finančných výkazov v účtovných jednotkách. Predstavuje prístup, ktorý umožňuje účelové skreslenie ekonomického stavu podniku zobrazeného v účtovníctve a proces manipulácie s účtovnými údajmi s cieľom transformovať výkazy finančného účtovníctva do podoby prijateľnej manažmentu. Firmy sa snažia podhodnocovať výsledok hospodárenia, aby sa odvieďla čo možno najnižšia daňová povinnosť využívaním rôznych nekalých metód a postupov. To platí aj o účelovom skresľovaní účtovných dokladov, čo znamená, že ide o manipuláciu s účtovnými informáciami. Jednotlivé techniky manipulácie navzájom odlišujeme podľa toho, či konkrétna technika skresľovania údajov je viac či menej zreteľná (window dressing) alebo či je na jej odhalenie potrebná vysoká odborná kvalifikácia audítorov.

Abstract

In practice, we consider the creative accounting practices as unfair, they are the sign of the economic crime. In this part we point out the deliberate, purposeful distortion of input and output accounting information and thus the distortion and falsification of the financial statements in accounting units. It represents an approach that allows the purposeful distortion of the economic condition of the company shown in the accounting and the process of manipulation with the accounting data in order to transform the financial accounting statements transform into the form which is acceptable by the management. In this section we will characterize the signs of the economic crime and creative accounting. The companies try to underestimate the economic results in order to achieve the lowest possible tax liability by using various unfair methods and procedures. This also applies to the intentional misrepresentation of the accounting records, which means that it is a manipulation of the accounting data. The various techniques of manipulation can be distinguished from each other depending on whether a particular technique misrepresentation is more or less obvious (window dressing) or whether the high professional qualification of auditors is required.

Kľúčové slová: Skresľovanie účtovných informácií, technika skresľovania údajov

Keywords: Distortion of accounting information, technique misrepresentation

JEL codes: K42, M41, M42

Úvod

Účtovné výkazy slúžia ako informačná základňa pre mnohých užívateľov. Ich funkciou je podávať verný a pravdivý obraz o finančnej situácii, výkonnosti a o zmenách vo finančnej situácii podniku. V praxi sa však v poslednom čase vyskytujú a uplatňujú možnosti ovplyvňovania účtovných informácií a využívajú sa rôzne techniky ich účelovej manipulácie. Týmto prístupom účtovné výkazy neplnia svoju hlavnú úlohu, ktorou je pravdivo informovať užívateľov o obraze spoločnosti, ale objavuje sa skresľovanie účtovných údajov, skresľovanie a falšovanie finančných výkazov. Kreativnému účtovníctvu ťažko zabránime, aj keby sme použili všetky preventívne opatrenia. Kto uvedie nepravdivé alebo hrubo skresľujúce údaje alebo zatají povinné údaje o závažných skutočnostiach vo výkaze, v hlásení, vo vstupných údajoch vkladateľných do počítača alebo v iných podkladoch slúžiacich na štatistické zisťovanie v úmysle zabezpečiť sebe alebo inému neoprávnené výhody; na evidenciu zamestnancov v úmysle zabezpečiť sebe alebo inému neoprávnené výhody; kontrolu účtovníctva; kontrolu použitia dotácie, subvencie alebo iného plnenia zo štátneho rozpočtu, z rozpočtu verejnoprávnej inštitúcie, z rozpočtu štátneho fondu, z rozpočtu vyššieho územného celku alebo z rozpočtu obce; určenie ceny majetku alebo kurzu cenného papiera pri jeho prevode alebo prechode na inú osobu; na konkurz, vyrovnanie, reštrukturalizáciu alebo oddĺženie alebo zápis do obchodného registra alebo katastra nehnuteľností, evidencie motorových vozidiel alebo iného registra podľa osobitného predpisu, sa dopúšťa trestného činu.

1. Skresľovanie údajov hospodárskej evidencie

Ekonomická kriminalita v rámci podnikateľských subjektov je v súčasnosti veľkým problémom, ktorý zasahuje firmy na celom svete bez rozdielu na ich veľkosť alebo oblasť podnikania. Hospodárenie a ekonomické výsledky jednotlivých organizácií sú dôležité pre štát, investorov, vlastníkov, manažérov, bankové inštitúcie či konkurenciu. Najčastejším využitím kreatívneho účtovníctva je manipulácia s údajmi finančného účtovníctva na pokrytie požiadaviek štátu – hlavne daňových úradov. Firmy sa snažia podhodnocovať výsledok

hospodárenia, aby sa odvieďla čo možno najnižšia daňová povinnosť. K tomu možno využiť rôzne metódy a postupy. Kreatívne účtovníctvo tvorí hranicu medzi alternatívnymi prístupmi, ktoré umožňuje legislatíva a podvodným finančným výkazníctvom. V praxi praktiky kreatívneho účtovníctva považujeme za nečestné, pretože ide o zámerné, účelové skresľovanie výstupných informácií.

Rôzne formy a techniky účelového skresľovania účtovných údajov majú s kreatívnym účtovníctvom spoločné to, že ide o manipuláciu s účtovnými informáciami. Jednotlivé techniky manipulácie navzájom odlišujeme podľa toho, či konkrétna technika skresľovania údajov je viac či menej zreteľná (window dressing) alebo či je na jej odhalenie potrebná vysoká odborná kvalifikácia audítorov.

Účelom jednej z foriem kreatívneho účtovníctva - window dressing - je manipulácia s účtovnými údajmi tak, aby výkazy nadobudli podobu, aká vyhovuje manažérom. Teda techniku window dressing možno považovať za uskutočňovanie transakcií, pri ktorých finančné výkazy podávajú zavádzajúce údaje alebo nereprezentatívny obraz o finančnej situácii organizácie.¹

Medzi hlavné techniky techniky window dressing patrí napríklad:²

- nedodržanie zásady opatrnosti v účtovníctve;
- zámerné vykazovanie krátkodobého majetku a dlhov medzi dlhodobými a naopak;
- skreslenie vykazovania výnosov, ktoré nevyhovujú ich definícii;
- skreslenie ocenenia majetku v súvahe už v momente obstarania;
- zámena modernizácie majetku za opravu a naopak;
- výber metódy odpisovania – zlý odhad doby životnosti majetku a podobne.

Inštitút certifikovaných účtovníkov Anglicka a Walesu (ICAEW) mimosúvahové financovanie definuje ako financovanie alebo refinancovanie podnikových činností, ktoré sa pri dodržaní zákonných požiadaviek existujúcich účtovných zásad nemusí objaviť v súvahe daného podniku. Zjednodušene môžeme povedať, že mimosúvahové financovanie je spôsob financovania, pri ktorom nie sú záväzky a relevantný majetok v súvahe danej spoločnosti, ale objavujú sa v súvahách iných spoločností.

V rámci mimosúvahového financovania sa využívajú napríklad tieto hlavné techniky:³

¹ KOVANICOVÁ, D. Finanční účetnictví. Světový koncept. 5. aktualizované vydání. Praha. Nakladatelství Polygon, 2005. s. 494. ISBN 80-7273-129-7.

² KOVANICOVÁ, D. Finanční účetnictví. Světový koncept. 5. aktualizované vydání. Praha. Nakladatelství Polygon, 2005. s. 495, 496. ISBN 80-7273-129-7.

³ TUMPACH, M. Manažerske účtovníctvo – oficiálna terminológia (preklad do slovenského jazyka).

Vedecký časopis FINANČNÉ TRHY, Bratislava, Derivat 2017, ISSN 1336-5711, 1/2017

- zaručené pôžičky považované za tržby;
- nevykazovanie záväzkov vyplývajúcich z nezaplatenia pohľadávky;
- nesprávne vykazovanie lízingu (zámena finančného a operatívneho lízingu);
- pôžičky klasifikované ako vlastný kapitál;
- vykazovanie záväzkov (dlhov).

Môžeme konštatovať, že v súčasnej praxi už existuje viacero spôsobov, ktorými možno zabrániť úmyselnému skresľovaniu výstupných účtovných informácií:

- Sprísnenie štandardov alebo ďalších požiadaviek na vedenie účtovníctva je jednou z možností ako zabrániť účelovému skresľovaniu účtovných údajov. Niektoré štandardy dokonca vznikli aj ako ochrana pred kreatívnym účtovníctvom.
- V rámci medzinárodných štandardov možno týmto problémom zabrániť napríklad aj zvýšenými požiadavkami na zverejňovanie výstupov; prijímaním podrobnejších predpisov pre účtovníctvo; uprednosťovaním obsahu pred formou; zavádzaním prísnejších štandardov prípadne viac štandardov zamerať na problémové oblasti.
- Ďalšou z možností je vyššia prevencia vo vnútri organizácie, ktorá sa týka právomoci a zodpovednosti manažérov alebo vlastníkov, ktorí sa najčastejšie snažia zmanipulovať výsledky spoločnosti. Interný kontrolný systém by mal včas odhaľovať a poukazovať na zámerné chyby, ktoré vedú k skresleným výsledkom.

2. Falšovanie a skresľovanie finančných výkazov

Falšovanie finančných výkazov môžeme definovať ako úmyselné uvádzanie nesprávnych údajov, t. j. ak sa neuvedú dôležité transakcie a udalosti v hospodárení spoločnosti. Cieľom tohto skresľovania je vždy oklamať užívateľov účtovnej závierky, predovšetkým veriteľov a investorov. Rozoznávame niekoľko foriem falšovania, medzi ktoré patrí: úmyselné neuvedenie, pozmenenie alebo naopak, neoprávnené začlenenie účtovných záznamov, udalostí, transakcií alebo iných dôležitých informácií, ktoré sa uvádzajú vo finančných výkazoch. Za falšovanie finančných výkazov považujeme podvody páchané obvyčajne stredným a vyšším manažmentom spoločnosti, pretože len ten má prístup k účtovným dátam, ktorý schvaľuje jednotlivé transakcie a rozhoduje o aktívach spoločnosti. Preto sa tieto podvody ťažšie identifikujú a odhaľujú. Za falšovanie výkazov považujeme aj úmyselné nesprávne používanie účtovných predpisov, smerníc a účtovných zásad, v priebehu vyhodnocovania a zverejňovania obchodných transakcií a ekonomických udalostí.

Falšovanie a skresľovanie účtovných výkazov je trestný čin skresľovania údajov o stave hospodárenia a majetku je definovaný v § 259 trestného zákonníka. Je druh podvodu, keď sú používatelia účtovných alebo iných výkazov uvádzaní do omylu tým, že informácie v týchto výkazoch sú neúplné alebo pozmenené. Za páchatel'a trestného činu skresľovania údajov hospodárskej agendy sa považuje ten, kto nevedie účtovné knihy, zápisy alebo iné doklady slúžiace k prehľadu o stave hospodárenia a majetku alebo na ich kontrolu aj napriek tomu, že má zákonnú povinnosť ich viesť. Ďalej sa môže trestného činu dopustiť tak, že uvádza v týchto výkazoch nepravdivé alebo hrubo skreslené informácie, prípadne tieto výkazy zmení alebo nejakým spôsobom znehodnotí, čím ohrozí majetkové práva niekoho iného, či včasné a riadne vyrubenie dane.

Najčastejším využitím kreatívneho účtovníctva je manipulácia s údajmi finančného účtovníctva na pokrytie požiadaviek štátu – hlavne daňových úradov. Firmy sa snažia podhodnocovať výsledok hospodárenia, aby sa odvieďla čo možno najnižšia daňová povinnosť. K tomu možno využiť rôzne metódy a postupy. Jednotlivé techniky manipulácie navzájom odlišujeme podľa toho, či konkrétna technika skresľovania údajov je viac či menej zreteľná (window dressing) alebo či je na jej odhalenie potrebné prizvať forenzných audítorov.

Medzi formy kreatívneho účtovníctva, ako sme vyššie uviedli, patrí aj technika window dressing, ktorú možno považovať za uskutočňovanie transakcií, pri ktorých finančné výkazy podávajú zavádzajúce údaje alebo nereprezentatívny obraz o finančnej situácii organizácie.

Skresľovanie výkazov je podvodným konaním, ktoré spočíva v upravovaní účtovných výkazov alebo iných neúčtovných informácií za účelom dosiahnutia osobného prospechu prevažne vo forme lepšieho hodnotenia páchatel'a ako zamestnanca. Ďalším dôvodom, prečo dochádza k tomuto porušeniu, môže byť aj zníženie zdaniteľného základu.

Medzi spôsoby či formy skresľovania a falšovania finančných výkazov patrí:

➤ **Vykazovanie nákladov a výnosov v nesprávnom období.** Toto podvodné konanie vzniká vo väčšine prípadov v dôsledku snahy porušiť princíp priradovanie nákladov výnosom, ale i odkladanie vykazovania nákladov do ďalších období alebo naopak predčasné vykazovanie výnosov za účelom zlepšenia výsledku hospodárenia.

➤ **Vykazovanie fiktívnych výnosov.** V tomto prípade sú zaúčtované tržby, ktoré v

skutočnosti nikdy neboli realizované. Fakturované sú buď fiktívnym alebo skutočným odberateľom a následne maskované napríklad pomocou spätného vrátenia tovaru či poskytovanie zliav.

➤ **Nesprávne ocenenie aktív.** Pokiaľ sa jedná o podvodné konanie týmto spôsobom, ide buď o prípad, keď sú aktíva ocenená v nesprávnej výške pri jeho nadobudnutí alebo o nezníženia ocenenie držaného aktíva v prípade, keď je to potrebné.

➤ **Skresľovanie neúčtovných informácií.** Ďalším spôsobom skresľovania výkazov je falšovanie neúčtovných výkazov, t. j. skresľovanie interných informácií týkajúcich sa zamestnancov alebo externých dokladov.

➤ **Nadhodnocovanie príjmov a aktív.**

➤ **Neuvedené alebo nesprávne časové rozlíšenie transakcií.**

➤ **Nepriзнание záväzkov.**

➤ **Podhodnocovanie výdavkov a záväzkov.**

Môžeme konštatovať, že falšovanie finančných výkazov nespôsobuje priamu škodu alebo priamy finančný prínos pre páchatel'a. Jeho dôsledkom býva nepriamy prospech, či už vo forme napríklad lepších úverových podmienok, vyšších odmien alebo vylepšenej finančnej situácie firmy. Avšak tieto nepriame efekty vo svojich dôsledkoch spôsobujú poškodeným organizáciám vysoké straty. Páchatel'ov v snahe falšovať finančné výkazy často motivujú tieto dôvody:

- získanie a udržanie výhodných úverových podmienok, splnenie kritérií stanovených finančnými inštitúciami na získanie alebo predĺženie pôžičky;
- splnenie očakávaní vlastníkov, bánk, veriteľ'ov a finančných analytikov;
- vytvorenie „nadbytočného“ zisku a jeho presunutie do ďalšieho účtovného obdobia;
- umelé zvýšenie ceny organizácie pri očakávaní jej predaja, fúzie alebo akvizície;
- splnenie osobných výkonnostných kritérií na získanie finančnej odmeny;
- splnenie kritérií výkonnosti stanovených materskou firmou;
- zachovanie zdania neustáleho ekonomického rastu spoločnosti.

Pri vyšetrovaní podozrení fašovania treba skúmať aj príznaky, ktoré môžu poukazovať na falšovanie finančných výkazov. Medzi hlavné príznaky falšovania finančných výkazov patrí:

- vysoký obrat u odberateľ'ov, ktorých vlastníci nie sú známi;
- nezvyčajné zmeny v pomere medzi dlhodobým majetkom a odpismi;

- aktíva, pasíva, príjmy alebo výdavky stanovené na základe odhadov, ktoré je ťažké podložiť dôkazmi;
- bankové účty, dcérske spoločnosti alebo operácie pobočiek spoločnosti v daňových rajoch, ktorých ekonomický dôvod je nejasný;
- významné transakcie so spriaznenými stranami, ktoré prebehli mimo bežného obchodného styku;
- významné, nezvyčajné alebo veľmi zložité transakcie, najmä na konci účtovného obdobia;
- prudký rast tržieb alebo mimoriadne vysoký zisk v porovnaní s inými podnikmi v rovnakom odvetví.

V prípade podozrenia na falšovanie finančných výkazov je potrebné aplikovať forenzné účtovníctvo, nariadiť previerku hospodárenia a začať vyšetrovanie podvodov, pri ktorých sa používajú forenzné technológie. Túto problematiku rozoberieme v ďalších častiach príspevkov.

Záver

Účtovné výkazy slúžia ako informačná základňa pre mnohých užívateľov. Ich funkciou je podávať verný a pravdivý obraz o finančnej situácii, výkonnosti a o zmenách vo finančnej situácii podniku. V tejto časti príspevku sme poukázali na možnosti skresľovania účtovných informácií a a falšovania účtovných výkazov. Uviedli sme niektoré techniky účelovej manipulácie s nimi. Takýmto prístupom účtovné výkazy neplnia svoju hlavnú úlohu, ktorou je pravdivo informovať užívateľov o obraze spoločnosti. na zámerné, účelové skresľovanie vstupných a výstupných účtovných informácií, a tým o skresľovanie a falšovaniie finančných výkazov v účtovných jednotkách. V ďalšej časti príspevkov sa zameriame na odhaľovanie skresľovania účtovných údajov a falšovania finančných výkazov.

Použitá literatúra

- [1] BANAS, M. 1999. *Právna, daňová a účtovná previerka firmy s cieľom odhaliť nezákonné aktivity*. In: *Transparentnosť v ekonomike SR II*. Bratislava: CPHR 1999.
- [2] DOWNING, J.: 2010. *Fraud Prevention and Detection* [online]. 2010. p. 7-8. <[http://papers.org/newweb/documents/Presentation FraudPreventionandDetection.pdf](http://papers.org/newweb/documents/Presentation%20FraudPreventionandDetection.pdf)>.
- [3] CHMELÍK, J. – HÁJEK, P. – NEČAS, S. 2005. *Úvod do hospodárskej kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. s. 37-40. ISBN 80-86898-13-X.
- [4] KOPRLOVÁ, J. 2008. *Ekonomické a právne aspekty súčasnej hospodárskej*

- kriminality*. In: Dny práva 2008: 2. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity: sborník z konference. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008. s. 150-176. [cit. 28.3.2012]. Dostupné na: <<http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/SBORNIK.pdf>>. ISBN 978-80-210-4733-4.
- [5] KOVANICOVÁ, D. 2005. *Finanční účetnictví*. Světový koncept. 5. aktualizované vydání. Praha. Nakladatelství Polygon, 2005. s. 544. ISBN 80-7273-129-7.
- [6] KRUPOVÁ, L. 2001. *Kreativní účetnictví. Zneužívání účetnictví – možnosti a meze*. Praha. Komora auditoru ČR, 2001.
- [7] LALKA, J. – PAULE, I. 2009. *Prieskum o výskyte podvodov v organizáciách na Slovensku za rok 2009*, [online]. 2009. s. 9. [cit. 4.4.2012]. Dostupné na: <<http://www.tpa-horwath.sk/wp-content/uploads/2011/01/Survey-trh-sprava-v06-final-draft.pdf>>.
- [8] MOLÍN, Jan. *Protiprávní jednání z pohledu profesní odpovědnosti*. 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 188 s., ISBN 978-80-7357-600-4
- [9] NASER, KAMAL H. M. 1993. *Creative Financial Accounting – Its Nature and Use*. 1. vydanie. London. Prentice Hall International Limited, 1993. 250 s. ISBN 0-13-061763-6.
- [10] PWC. 2011. *Celosvetový prieskum hospodárskej kriminality 2011*. [online]. 2011. s. 3. [cit. 2.4.2012]. Dostupné na internete: <http://www.pwc.com/sk/sk/forenzne-sluzby/assets/2011-Prieskum-hospodarskej_kriminality_SK.pdf>.
- [11] PWC. 2012. *Vyšetrovacie a forenzné služby* [online]. 2012. [cit. 10.4.2012]. Dostupné na: <<http://www.pwc.com/sk/sk/forenzne-sluzby/index.jhtml>>.
- [12] SINGELTON, Tommie W.; SINGELTON, Aaron J.: *Fraud Auditing and Forensic Accounting*, 4. vydání, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey 2010, 317 s., ISBN 978-0-470-56413-4
- [13] VYLITA, J. 2006. *Hĺbkový audit nerieši podozrenia: Forenzné vyšetrovanie môže iniciovať trestné konania*. [online]. 2006. [cit. 2.4.2012]. Dostupné na internete: <<http://podnikanie.etrend.sk/podnikanie-firemne-pravo/hlbkovy-audit-neriesi-podozrenia.html>>.
- [14] *Trestný zákona č. 300/2005 Z. z. v znení zákona č. 650/2005 Z. z.*

Článok je 5. časťou práce *Etika účtovníctva, ekonomická kriminalita a forenzný audit v podnikovej praxi / Accounting ethics, economic crime and forensic audit in the corporate Practice /*

Ing. Zuzana Staríčková, PhD.
Ekonomická univerzita
Národohospodárska fakulta
Katedra financií
Dolnozemska cesta 1/a
PSČ 852 35 Bratislava
email: 4soyza@gmail.com